

DIAREYADA QO'LLANILADIGAN DORI VOSITALAR

Abbosova Gulnoza Zuxridinovna

Baliqchi Abu Ali ibn Sino nomidagi

Jamoat Salomatligi Texnikumi

"Umumkasbiy" fanlar kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Diareya — bu ichak harakatlarining tezlashishi va suyuq, ko'p miqdordagi najasning chiqarilishi bilan tavsiflanadigan holat bo'lib, u ko'plab sabablarga ko'ra yuzaga kelishi mumkin. Diareya ko'pincha ichak infeksiyalari, oziq-ovqat zaharlanishi, allergiyalar, stress, dori vositalarining ta'siri yoki boshqa ichak kasalliklari natijasida paydo bo'ladi. Ushbu holat organizmning normal ichak faoliyatining buzilishi natijasida yuzaga keladi va ko'pincha bemorning umumiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Diareya uzoq davom etsa yoki og'ir kechsa, organizmda suvsizlik va elektrolitlar muvozanatining buzilishi xavfi oshadi, shuning uchun uni to'g'ri davolash muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: diareya, organizm, og'riq, antibiotiklar, dorilar, salmonella, sanitariya, suvsizlik muvozanat.

Diareya sabablari juda xilma-xil bo'lib, ular orasida eng ko'p uchraydiganlari infeksiyalar hisoblanadi. Viruslar, bakteriyalar va parazitlar ichakni zararlab, diareyani keltirib chiqaradi. Masalan, rotavirus, norovirus, Escherichia coli, Salmonella va Shigella kabi mikroorganizmlar ko'p hollarda diareyaga sabab bo'ladi. Bundan tashqari, oziq-ovqat zaharlanishi, yomon sanitariya sharoitlari, ifloslangan suv va oziq-ovqat iste'moli ham diareyaning asosiy omillaridan biridir. Shuningdek, antibiotiklar va boshqa dori vositalarining noto'g'ri qo'llanilishi ichak mikroflorasining buzilishiga olib kelib, diareyani keltirib chiqarishi mumkin. Diareya davolashda birinchi navbatda uning sababini aniqlash zarur. Sabab aniqlangach, davolash usullari va dori vositalari tanlanadi. Diareyani davolashda asosiy maqsad organizmni suvsizlikdan himoya qilish, ichak harakatlarini tartibga solish va infeksiyani bartaraf etishdir. Shu sababli, diareya uchun ishlatiladigan dori vositalari bir necha asosiy guruhlariga bo'linadi, ularning har biri o'ziga xos vazifani bajaradi.[1]

Antidiareik preparatlar diareya simptomlarini kamaytirishga qaratilgan bo'lib, ichak harakatlarini sekinlashtiradi. Bu dorilar ichak mushaklarining spazmlarini kamaytiradi va najasning qattiqlashishiga yordam beradi. Antidiareik vositalar orasida loperamid eng ko'p ishlatiladigan dorilardan biridir. U ichakdagi harakatlarni sekinlashtirib, suyuqlikning so'rilishini oshiradi. Biroq, bu dorilar faqat simptomatik davolash uchun mo'ljallangan va diareyaning sababini yo'q qilmaydi. Shuning uchun ularni shifokor tavsiyasiga binoan, ehtiyotkorlik bilan qo'llash lozim, ayniqsa bakterial

infektsiyalar bilan bog‘liq diareyalarda. Probiotiklar ichak mikroflorasini tiklashga yordam beruvchi preparatlaridir. Diareya ko‘pincha ichakdagi foydali bakteriyalarning kamayishi yoki yo‘qolishi natijasida yuzaga keladi. Probiotiklar foydali bakteriyalarni ko‘paytirib, ichakning normal faoliyatini tiklaydi. Ular shuningdek, zararli mikroorganizmlarning ko‘payishini to‘xtatadi va ovqat hazm qilish jarayonini yaxshilaydi. Probiotiklar diareyaning oldini olishda ham samarali bo‘lib, antibiotiklar bilan birgalikda qo‘llanganda ichak mikroflorasining buzilishini kamaytiradi. Eng ko‘p ishlatiladigan probiotiklar orasida *Lactobacillus* va *Bifidobacterium* turlari mavjud.[2]

Antibiotiklar faqat bakterial infektsiyalar natijasida yuzaga kelgan diareyalarda qo‘llaniladi. Ular infektsiyani yo‘q qilishga qaratilgan bo‘lib, faqat shifokor tomonidan tavsiya etilganda qabul qilinishi kerak. Antibiotiklarni noto‘g‘ri yoki ortiqcha qo‘llash ichak mikroflorasining buzilishiga olib kelishi va diareyani yanada kuchaytirishi mumkin. Shuningdek, antibiotiklar ayrim holatlarda diareyani keltirib chiqaruvchi bakteriyalarni yo‘q qilgan bo‘lsa-da, boshqa zararli mikroorganizmlarning ko‘payishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shuning uchun antibiotiklarni faqat aniq diagnostika asosida, shifokor ko‘rsatmasiga muvofiq qabul qilish muhimdir.[3]

Diareya bilan birga yuzaga keladigan suvsizlikni oldini olish uchun rehidratsiya vositalari keng qo‘llaniladi. Rehidratsiya vositalari organizmga zarur bo‘lgan elektrolitlar va suyuqliklarni to‘ldirishga yordam beradi. Suvsizlik diareyaning eng xavfli asoratlardan biri bo‘lib, ayniqsa bolalar va keksa odamlarda hayot uchun xavf tug‘diradi. Rehidratsiya vositalari og‘iz orqali yoki zarur bo‘lsa, tomir ichiga yuborilishi mumkin. Ular suyuqlik va elektrolitlar muvozanatini tiklash orqali organizmning normal ishlashini ta‘minlaydi va tiklanishni tezlashtiradi. Diareya davolashda shuningdek, simptomatik dorilar ham qo‘llaniladi. Masalan, og‘riqni kamaytiruvchi, haroratni tushiruvchi yoki ko‘ngil aynishini bartaraf etuvchi preparatlar bemorning umumiy holatini yaxshilashga xizmat qiladi. Ushbu dorilar diareyaning o‘zini davolamaydi, balki uning noqulay simptomlarini yengillashtiradi. Shuning uchun ularni qo‘llashda ehtiyotkorlik talab etiladi va ular ham shifokor nazorati ostida qabul qilinishi lozim. Diareya davolashda ovqatlanish tartibiga ham alohida e‘tibor berish zarur. Qattiq, yog‘li, achchiq va gaz hosil qiluvchi taomlardan uzoq turish, ko‘proq suyuqlik ichish, yengil hazm bo‘ladigan ovqatlar iste‘mol qilish tavsiya etiladi. Masalan, guruch, qovurilgan non, kartoshka pyuresi, banan va olma kabi mahsulotlar ichakni tinchlantiradi va tiklanishga yordam beradi. Shuningdek, sut mahsulotlaridan vaqtincha voz kechish tavsiya etiladi, chunki ular ba‘zan diareyani kuchaytirishi mumkin. Diareya uzoq davom etsa yoki kuchli og‘riq, qon aralash najas, isitma kabi qo‘shimcha simptomlar kuzatilsa, darhol shifokorga murojaat qilish zarur. Bu holatlar ichakning jiddiy kasalliklari yoki infektsiyalarining mavjudligini ko‘rsatishi mumkin. Shifokorlar diareyaning sababini aniqlash uchun laborator tekshiruvlar o‘tkazib, to‘g‘ri davolash usulini belgilaydi.[4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, diareya — bu ko‘plab sabablarga ko‘ra yuzaga keladigan va organizm uchun xavfli bo‘lishi mumkin bo‘lgan holatdir. Uning samarali davolashida dori vositalarining to‘g‘ri tanlanishi va qo‘llanilishi juda muhimdir. Antidiareik preparatlar, probiotiklar, antibiotiklar va rehidratsiya vositalari diareya bilan kurashishda asosiy o‘rin tutadi. Shuningdek, simptomatik davolash va to‘g‘ri ovqatlanish ham tiklanish jarayonini tezlashtiradi. Diareya uzoq davom etsa yoki og‘ir kechsa, shifokorga murojaat qilish zarur, chunki noto‘g‘ri davolash jiddiy asoratlarga olib kelishi mumkin. To‘g‘ri va vaqtda ko‘rilgan chora-tadbirlar yordamida diareya samarali bartaraf etiladi va bemorning sog‘ligi tiklanadi. Shu bilan birga, profilaktik chora-tadbirlar, ya’ni gigiyena qoidalariga rioya qilish, toza suv va oziq-ovqat iste’mol qilish diareyani oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Diareya bilan bog‘liq har qanday holatda mutaxassis bilan maslahatlashish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov, M. (2021). "Ichak kasalliklari va ularning dori terapiyasi". Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
2. Rasulov, A. (2020). "Gastroenterologiya asoslari". Toshkent: O'zbekiston tibbiyot universiteti nashriyoti.
3. Tursunov, S. (2022). "Zamonaviy farmakologiya". Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Karimova, N. (2023). "Infektsion diareyalar va ularni davolash". Toshkent: Tibbiyot axborot markazi.
5. Islomova, D. (2021). "Pediatriyada diareya va uning terapiyasi". Toshkent: O'zbekiston pediatriya jurnali.
6. Mirzaev, B. (2024). "Antibiotiklar va probiotiklar: klinik qo'llanilishi". Toshkent: Farmatsevtika nashriyoti.
7. Yusupov, F. (2020). "Ichak mikroflorasi va dori vositalari". Toshkent: Biomeditsina jurnalining maxsus soni.